

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

Philosophy of Sufficiency Economy

พระสุทิน อตฺถโกสโล และ ปาริณันท์ ปรางทิพย์อำไพ*

Received: 04/07/2021

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Revised: 12/08/2021

Phra Suthin Atthakosolo and Parinun Pangthipampai *

Accepted: 15/09/2021

Mahamakut Buddhist University

Corresponding Author Email: parinunp@yahoo.com*

Cite: Atthakosolo, P. S. & Pangthipampai, P. (2021). Philosophy of Sufficiency Economy. *Journal of Dhamma for Life*, 27(3), 24 – 37.

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การศึกษาพบว่า การพัฒนาและการบริหารประเทศให้ดำเนินในทางสายกลาง โดยเฉพาะในการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์นั้น ความพอเพียงตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนั้น หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีความภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ซึ่งต้องพอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้ต้องอาศัยความรู้ความรอบคอบและความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ ในขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างฐานจิตใจของคนในชาติ ในสังคม ให้มีสำนึกในคุณธรรม ซื่อสัตย์สุจริต และให้ความรอบรู้เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ มีปัญญา และความรอบคอบเพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม

คำสำคัญ: ปรัชญา; เศรษฐกิจพอเพียง

Abstract

This academic article aims to study the philosophy of sufficiency economy. The study found that the development and administration of the country should be carried out in a moderate way, especially in developing the economy in order to keep up with the globalization world. Sufficiency according to His Majesty's Sufficiency Economy

Philosophy means moderation, reasonableness, and the need for good self-immunity which must be moderate to any impact arising from both external and internal changes. This requires great knowledge, carefulness and caution in the application of various fields of study. At the same time, the mental base of the people in the nation and society must be strengthened to have a sense of virtue, honesty, and appropriate knowledge. Living with patience, perseverance, mindfulness, wisdom and prudence in order to balance and be ready to accommodate rapid and widespread changes both in material, social, environmental and cultural aspects.

Keywords: Philosophy; Sufficiency Economy

1. บทนำ

“...การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐานคือ ความพอมี พอกิน พอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่เบื้องต้นก่อน โดยใช้วิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัดแต่ถูกต้องตามหลักวิชาการ เมื่อได้พื้นฐานความมั่นคงพร้อมพอสมควร และปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้างค่อยเสริมความเจริญ และฐานะทางเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นโดยลำดับต่อไป...” (มูลนิธิชัยพัฒนา, 2560)

แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ คำว่า “เศรษฐกิจ” มาจากคำสองคำรวมกันคือ คำว่า เศรษฐ แปลว่า ดีเลิศและคำว่า กิจ แปลว่า การประกอบกิจการ เมื่อนำคำสองคำมารวมกันจึงได้ความว่าการประกอบกิจการงานเกี่ยวกับการผลิต การจำหน่าย จ่าย แจก การบริโภคและการใช้สอยสิ่งต่างๆ ให้ได้ผลดีเลิศ ส่วนคำว่าพอเพียงหมายถึง ความเหมาะสม หรือความพอดี (กุลวัฒน์ วรพงศ์, 2544) เน้นการผลิตและการบริโภคแบบพออยู่พอกินเป็นหลักซึ่งไม่ได้เน้นกำไรสุทธิหรือความรวย เป็นเป้าหมายสูงสุด และเมื่อรวมกันจึงได้ความว่า การผลิตจำหน่ายและบริโภคอย่างพอเหมาะพอดี นั่นเองระบบเศรษฐกิจพอเพียงเป็นระบบเศรษฐกิจที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบันของเราทรงดำริขึ้นมาเพื่อแสวงหาทางออกจากวิกฤตเศรษฐกิจให้กับสังคมไทยปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงก็คือ การที่พึ่งตนเองได้ (กระทรวงมหาดไทย, 2549)

2. ทฤษฎีที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง

ทฤษฎีที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง เน้นที่การพอมี พอกินโดยเลี้ยงตัวเองได้พร้อมกับยึดหลักความสามัคคี การพอมี พอกิน หมายถึง การพึ่งตนเองใน 4 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านจิตใจต้องมีจิตสำนึกที่

ดี และสร้างสรรค์ให้ตนเองและส่วนรวม (2) ด้านสังคมต้องช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายชุมชน (3) ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ต้องมีการใช้และจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างฉลาด ประหยัด และมีประสิทธิภาพ รวมทั้งการหาทางเพิ่มมูลค่า (4) ด้านเทคโนโลยี ต้องรู้จักใช้เทคโนโลยี โดยใช้ประกอบกับภูมิปัญญาชาวบ้านการเกษตรทฤษฎีใหม่ มีหลักสำคัญคือให้เกษตรกรมีความพอเพียง พอเลี้ยงตัวเองได้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ (เจริญ รัตนกาล, 2556).

แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริประมวลองค์ประกอบดังนี้ (1) ประหยัดลดละความฟุ้งเฟ้อตัดทอนค่าใช้จ่ายในทุกด้านที่ไม่จำเป็นดังพระราชดำรัสว่าความเป็นอยู่ที่ดีต้องไม่ฟุ้งเฟ้อต้องประหยัดไปในทางที่ถูกต้อง (2) ประกอบอาชีพด้วยความสุจริตดังพระราชดำรัสที่ว่าความเจริญของคนทั้งหลายย่อมเกิดมาจากการประพฤติชอบและการหาเลี้ยงชีพชอบเป็นสำคัญ (3) ละเลิกการแก่งแย่งผลประโยชน์และแข่งขันกันในการค้าขายกันอย่างรุนแรงดังอดีตดังพระราชดำรัสว่าความสุขความเจริญอันแท้จริงนั้นหมายถึง ความสุขความเจริญที่บุคคลแสวงหามาได้ด้วยความเป็นธรรมทั้งในเจตนาและการกระทำที่ไม่ใช่ได้มาด้วยความบังเอิญหรือด้วยการแก่งแย่งเบียดเบียนจากผู้อื่น (4) ไม่หยุดนิ่งที่จะหาทางให้ชีวิตหลุดพ้นจากความทุกข์ยากจนขวนขวายใฝ่หาความรู้ให้เกิดมีรายได้จนถึงขั้นพอเพียงดังพระราชดำรัสว่าการที่ให้การให้ทุกคนพยายามที่จะหาความรู้และสร้างตนเองให้มั่นคงนี้เพื่อตนเองเพื่อที่จะให้ตัวเองมีความเป็นอยู่ที่ก้าวหน้าที่มีความสุขพอกินเป็นขั้นหนึ่งและขั้นต่อไปก็คือให้เกียรติว่ายืนได้ด้วยตนเอง (5) ลดละสิ่งชั่วให้หมดสิ้นไปดังที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระบรมราโชวาทว่าพยายามไม่ก่อความชั่วให้เป็นเครื่องทำลายตัวทำลายผู้อื่นพยายามลดพยายามละความชั่วที่ตนเองมีอยู่พยายามก่อความดีให้แก่ตัวอยู่เสมอพยายามรักษาและเพิ่มพูนความดีที่มีอยู่นั้นให้งอกงามสมบูรณ์ยิ่งขึ้น (บุษยา มั่นฤกษ์, 2556)

การนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพุทธกับหลักเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริมาปฏิบัติในชุมชน (1) หลักการปฏิบัติตนในทางสายกลางเป็นการพัฒนาแบบต่างคนต่างทำ ไม่มีการรวมตัวกันอย่างจริงจัง ซึ่งต่อมาได้มีการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพุทธยึดหลักธรรมเข้ามามีส่วนในการพัฒนาทั้งเศรษฐกิจชุมชน ความเป็นอยู่ของสังคม มีความรักสามัคคีกัน และเข้มแข็ง การนำหลักธรรมเข้ามาช่วยในการดำเนินชีวิต สามารถดับความทุกข์ ความเดือดร้อนของประชาชนได้ (2) หลักความพึงพอใจตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักเศรษฐกิจที่สอดคล้องกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนาหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ หลักเศรษฐกิจศาสตร์ตามแนวพุทธที่มุ่งให้มนุษย์จำกัดหรือความอยากหรือความต้องการของตนเองแทนการกระตุ้นค้นหาหรือความอยาก เพื่อให้เกิดการบริโภคมากขึ้น (3) หลักธรรมในการครองตนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพุทธ เป็นการนำ

หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริมาเพื่อให้พสกนิกรชาวไทยได้เข้าถึงหลักการพื้นฐานของการดำรงชีวิตในทุกๆระดับจากการยึดหลักพออยู่พอกินพอใช้ด้วยการประหยัดตัดทอนค่าใช้จ่ายลดความฟุ่มเฟือยไม่ฟุ้งเฟ้อตามกระแสบริโภคนิยมและรู้เท่าทันสิ่งต่าง ๆ (4) ความเข้าใจในความพอประมาณตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริคือความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไปโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่นการผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนับเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ที่เน้นให้ผู้ผู้น้อมนำไปปฏิบัติทำความดีละเว้นความชั่วและทำจิตใจให้บริสุทธิ์ซึ่งจะนำมาสู่ความสุขของผู้ปฏิบัติชุมชนสังคม (5) หลักการสร้างภูมิคุ้มกันตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริต้องยึดหลักพึ่งตนเองประหยัดไม่ฟุ่มเฟือย สมาชิกในครอบครัวแต่ละคนต้องรู้จักตนเองเช่น ข้อมูลรายรับ -รายจ่าย ในครอบครัวของตนเองสามารถรักษาระดับการใช้จ่ายของตนไม่ให้เกินหนี้และรู้จักตั้งศักยภาพในตัวเองในเรื่องของปัจจัยสี่ให้ได้ในระดับหนึ่งการพัฒนาตนเองให้สามารถอยู่ได้อย่างพอเพียงคือดำเนินชีวิตโดยยึดหลักทางสายกลางให้อยู่ได้อย่างสมดุล (วิรัช วิรัชนิการวรรณ, 2550) คือ มีความสุขที่แท้ไม่ให้อึดอัดขัดเคืองจนต้องเบียดเบียนตนเองหรือดำเนินชีวิตอย่างเกินพอดีจนต้องเบียดเบียนผู้อื่น (6) หลักเงื่อนไขความรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริมาปฏิบัติในครอบครัวซึ่งเงื่อนไขความรู้ที่ประกอบด้วย ความรู้เกี่ยวกับวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้านความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกันเพื่อประกอบการวางแผนและความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติเช่นระบบการผลิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงที่เกษตรกรสามารถเลี้ยงตัวเองได้ในระดับที่ประหยัดก่อนทั้งนี้ชุมชนต้องมีความสามัคคีร่วมมือร่วมใจในการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ทำนองเดียวกับการ “ลงแขกเกี่ยวข้าว” แบบดั้งเดิม เพื่อลดค่าใช้จ่ายในการจ้างแรงงานเนื่องจากข้าวเป็นปัจจัยหลักที่ทุกครัวเรือนจะต้องบริโภค (7) หลักเงื่อนไขคุณธรรมตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริเงื่อนไขคุณธรรมที่จะต้องเสริมสร้างครัวเรือนประกอบด้วยต้องมีความตระหนักในคุณธรรมมีความซื่อสัตย์สุจริตและมีความอดทน มีความเพียรใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิตเช่น หลัก 3 ห่วงคือ ทางสายกลางที่ประกอบไปด้วย

ห่วงที่ 1 คือ พอประมาณหมายถึงพอประมาณในทุกอย่าง ความพอดีไม่มากหรือน้อยจนเกินไป โดยต้องไม่เบียดเบียนตนเองหรือผู้อื่นให้เดือดร้อน

ห่วงที่ 2 คือมีเหตุผลหมายถึงการตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้นจะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผลโดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

ห่วงที่ 3 คือมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเองหมายถึงการเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านการต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น

หลักการปฏิบัติตนในทางสายกลางตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพุทธมาปฏิบัติในชุมชน เป็นการนำหลักธรรมเข้ามาช่วยในการดำเนินชีวิต ซึ่งสามารถดับความทุกข์ ความเดือดร้อนของประชาชนได้ ทำให้มีความขยันหมั่นเพียร ขยัน อดทน ในการปฏิบัติตน รู้จักกินรู้จักใช้ดำรงตนอยู่ในความพอประมาณมีเหตุ มีผลมีภูมิคุ้มกันมีการดำรงตนให้อยู่ในความซื่อสัตย์สุจริต และซื่อตรงต่อชุมชนการอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมทุกคนต้องรักษา กฎกติกาการยาตราที่สังคมกำหนดหมั่นเตือนตนเองอยู่เสมอว่าไม่มีงานใดสำเร็จได้ด้วยตัวคนเดียวทุกคนต้องแสวงหาแนวทางความร่วมมือร่วมใจทุกคนในสังคมต้องมีความเมตตากรุณาสงสาร ช่วยเหลือกัน ตอบแทนในสิ่งที่ดีต่อกัน โดยนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพุทธมาปฏิบัติ เช่น การทำนา เลี้ยงเป็ด ปลูกมะนาวในพอล็อกบ่อซีเมนต์ ปลูกผักไว้กินเอง การนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพุทธกับหลักเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริมาปฏิบัติในชุมชน ผู้นำชุมชนไม่เข้าใจหลักเศรษฐกิจพอเพียง แหล่งข่าวมีไม่เพียงพอพืชผักราคาถูก ประชาชนในชุมชนไม่ร่วมมือกัน มีความเห็นแตกต่างกัน ขัดแย้งกัน ขาดวิทยากรในชุมชนที่มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับให้ความรู้ประชาชน ประชาชนไม่ให้ความสำคัญในการดำรงชีวิตของตน ต่างคนต่างทำเร่งรีบกับงาน วิธีคิดของคนบางคนยังไม่เข้าใจกระบวนการเรียนรู้ ไม่ยอมรับความรู้ใหม่ ๆ เคยชินกับการทำงานแบบเดิมๆ มีบางครั้งเรื้อรังที่ยังไม่ให้ความร่วมมือการเปลี่ยนแปลงการจัดการบางกิจกรรมในชุมชน มีปัญหาเกิดขึ้นยังแก้ปัญหาอุปสรรคไม่ถูกต้อง ประชาชนส่วนมาก ขาดความรู้ ความเข้าใจในการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในชุมชนในกิจกรรมต่าง ๆ อย่างเป็นระบบขาดความต่อเนื่องในการปรับปรุงส่งเสริมให้ดีขึ้นลักษณะการพัฒนาต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงไปสู่การลดปัญหาและความขัดแย้งให้น้อยที่สุดสำหรับแนวคิดของเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธในประเทศไทย (พระครูศรีปริยัติคุณาภรณ์, 2558) บทความส่วนใหญ่ มักมาจากข้อเขียนของพระสงฆ์ เนื่องจากแนวคิดของเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธนั้น โดยหลักการแล้วก็คือคำสอนของพระพุทธองค์นั่นเอง ซึ่งใจความสำคัญก็คือการที่ประชากรปฏิบัติตามหลักคำสอนของศาสนาพุทธได้นั้นจะนำไปสู่การแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจที่เป็นอยู่และนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

3. เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ

เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ การทำให้เกิดทุกข์น้อยที่สุด การทำให้ความต้องการน้อยที่สุด ลดความรุนแรงจากการแข่งขันให้มากที่สุด การทำให้การใช้งานเชิงกลไกน้อยที่สุด สนใจความต้องการของตนน้อยที่สุด จี๊วแต่แจ๊ว” ยิ่งน้อยยิ่งแจ่ม การสนใจความต้องการของตนให้น้อยที่สุด เพื่อไปสู่ความไร้ตัวตน หรือ อนัตตา ในพุทธศาสนา เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธที่พยายามนำหลักการทางพุทธศาสนาไปอธิบายพฤติกรรมที่ควรจะเป็นทางเศรษฐกิจสนับสนุนความเชื่อทางศาสนาที่มีผลต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยไม่ได้เชื่อมโยงกับแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์แนวพุทธ ตามความเชื่อทางพุทธศาสนา การเข้าถึงอนัตตานั้นมีรากฐานจากการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมบริโภคให้เป็นไปตามเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ หากแต่ต้องประกอบไปด้วยการฝึกจิตใจให้ไปถึงสภาวะดังกล่าว

ในฐานะที่ประเทศไทยเป็นประเทศซึ่งพลเมืองส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนาและอยู่ใต้วิถีวัฒนธรรมระบบคิดทางพระพุทธศาสนาตลอดต่อเนื่องยาวนาน มีการส่งเสริมหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง (พระวิทย์ ญาณสาโร, 2554) รวมไปถึงการกระตุ้นให้เกิดความเข้าใจต่อเกณฑ์ของความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อประโยชน์ของการจัดการชุมชนตามวิถีพุทธและส่งเสริมให้เกิดกระบวนการขับเคลื่อน ดังนั้นภายใต้กรอบคิดความเป็นวิถีชุมชนที่มีวัดและพระ พุทธศาสนาเป็นฐานรากของสังคมไทยในองค์กรรวม รวมทั้งมีวัด และพระสงฆ์ตั้งอยู่ในชุมชนนั้น หลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนาอันเป็นฐานของสังคมได้ถูกประยุกต์เข้ากับหลักการใหญ่ภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง “อยู่ดี มีสุข” ประหนึ่งถูกทำให้เป็นหลักการกลางทางสังคม ในการส่งเสริมหรือกระตุ้นให้เกิดการขับเคลื่อนชุมชนในภาพกว้างระดับประเทศ ซึ่งส่งผลเป็นพลวัตทางสังคม เศรษฐกิจตั้งแต่ระดับชุมชนจนถึงระดับประเทศชาติ ดังนั้นผลการวิจัยนี้จะศึกษาแนวทางและรูปแบบพุทธเศรษฐศาสตร์วิธีการและแนวทางในการประยุกต์ใช้รวมทั้งเสนอรูปแบบการประยุกต์ใช้พุทธเศรษฐศาสตร์ในชุมชนต้นแบบในประเทศไทยเพื่อเป็นแนวทางในการนำไปประยุกต์ใช้เพื่อการพัฒนาชุมชนอื่น ๆ ในประเทศไทย

การขับเคลื่อนการประยุกต์ใช้พุทธเศรษฐศาสตร์ในประเทศไทย สู่การปฏิบัติสำหรับชุมชนชาวพุทธนั้นมีความสำคัญและจำเป็น ซึ่งจะทำให้เกิดการขับเคลื่อนสู่พื้นที่และการปฏิบัติในองค์กรรวมด้วยเหตุผลดังนี้ (1) เป็นการขับเคลื่อนในนโยบายสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีการประยุกต์ใช้แนวคิดทางด้านพุทธเศรษฐศาสตร์ในชุมชนต่าง ๆ สู่การปฏิบัติตามสภาพความเป็นจริง โดยมีวิถีทางศาสนา วัฒนธรรม ประเพณีเป็นฐานในการดำเนินกิจกรรมขยายผลสู่ระดับชุมชนวงกว้าง (2) พระสงฆ์และชาวพุทธได้ทำงานมากขึ้นในการประดิษฐ์และตีความคำสอนในพระพุทธศาสนาให้สอดคล้องกับแนวคิดเรื่องเศรษฐศาสตร์ เป็นพุทธเศรษฐศาสตร์ที่จะทำให้คำสอนมีคุณค่าสู่การปฏิบัติได้ส่งผลเป็น

คุณภาพชีวิตสำหรับผู้ปฏิบัติตามและคุณธรรมในการใช้ชีวิตผสมผสานกับพุทธเศรษฐศาสตร์แบบไม่เอาเปรียบ แบบสร้างสรรค์ ไม่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อสังคมส่วนรวม (3) เป็นการประยุกต์ใช้หลักพุทธเศรษฐศาสตร์ในการบริหารชุมชน ให้เกิดกลไกเพื่อการปฏิบัติในองค์กรรวม (4) เป็นการจัดการชุมชนที่ประสบความสำเร็จและนำมาเป็นต้นแบบในการบริหารชุมชนให้กับชุมชนอื่นต่อไป (5) ได้มีการประยุกต์ใช้ระบบสามัคคีธรรมซึ่งจะก่อให้เกิดความเกื้อกูล ให้เกิดความสามัคคีธรรมในการดำเนินชีวิต

เราไม่สามารถจะปฏิเสธได้ว่าการที่จะทำอะไรก็ตามจะต้องมีทุนทรัพย์พอสมควร และด้วยวิถีการดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง องค์ประกอบต่างๆ เช่น ความรู้ความเข้าใจ ทรัพยากรและทุนทรัพย์ จึงมีความจำเป็นและสำคัญที่จะต้องมีการดำเนินการเกษตรให้เป็นไปตามแนวทางทฤษฎีปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงการพัฒนาเพื่อความพอเพียง ยังสามารถนำมาใช้ร่วมกับองค์ประกอบของชุมชนสุขภาพดี (สำนักงานเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน, 2555: 8) โดยยึดหลักตามขั้นตอน ดังนี้ขั้นที่ 1 ยึดแนวพระราชดำริในการพัฒนา “เศรษฐกิจพอเพียง” ตามขั้นตอน “ทฤษฎีใหม่” ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ขั้นที่ 2 สร้าง “พลังทางสังคม” โดยการประสาน “พลังสร้างสรรค์” ของทุกฝ่ายในลักษณะ “พหุภาคี” อาทิ ภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน ฯลฯ เพื่อใช้ขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนา ธุรกิจชุมชน ขั้นที่ 3 “พื้นที่” เป็นหลักและใช้ เป็นศูนย์กลางการพัฒนาส่วนภาคีอื่นๆ ทาหน้าที่ช่วยกระตุ้นอำนวยความสะดวก ส่งเสริมสนับสนุนขั้นที่ 4 ใช้ “กิจกรรม” ของชุมชนเป็น “เครื่องมือ” สร้าง “การเรียนรู้” และ “การจัดการ” ร่วมกันพร้อมทั้งพัฒนา “อาชีพที่หลากหลาย” เพื่อเป็น “ทางเลือก” ของคนในชุมชน ซึ่งมีความแตกต่างกันทั้งด้านเพศ วัยการศึกษา ความถนัด ฐานะเศรษฐกิจ ฯลฯ ขั้นที่ 5 ส่งเสริม “การรวมกลุ่ม” และการสร้างเครือข่าย” องค์กรชุมชน เพื่อสร้าง “คุณธรรม จริยธรรม” และ “การเรียนรู้ที่มีคุณภาพ” อย่างรอบด้าน อาทิ การศึกษา สาธารณสุข การฟื้นฟูวัฒนธรรม การจัดการสิ่งแวดล้อม ฯลฯ ขั้นที่ 6 วิจัยพัฒนา “ธุรกิจชุมชนครบวงจร (ผลิต-แปรรูป-ขาย-บริโภค) โดยให้ ความสำคัญต่อ “การมีส่วนร่วม” ของคนในชุมชนและ “ฐานทรัพยากรท้องถิ่น” โดยควรริเริ่มพัฒนาจากวงจรธุรกิจขนาดเล็กในระดับท้องถิ่นสู่วงจรธุรกิจที่ใหญ่ขึ้น ระดับประเทศและระดับต่างประเทศขั้นที่ 7 พัฒนาเศรษฐกิจชุมชนที่มี “ศักยภาพสูง” ของแต่ละเครือข่ายให้เป็น “ศูนย์การเรียนรู้ธุรกิจชุมชน” ที่มีข้อมูลข่าวสารธุรกิจนั้นๆ อย่างครบวงจรพร้อมทั้งใช้เป็นสถานศึกษาดูการพัฒนาชีวิตด้วยหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงควรดำเนินการดังนี้ (1) เป้าหมายในการดำเนินชีวิตทุกคนย่อมมีเป้าหมายของตนเองเสมอ เพราะว่าการประกอบอาชีพของเราก็เพื่อการดำรงชีพและความสำเร็จย่อมมีความต้องการปัจจัยในการดำเนินชีวิต ไม่ว่าจะเป็นเงิน ทอง เพื่อความสุขสบายทาง

กายและใจ (2) รู้จักปัญหาของตนเองและครอบครัวว่าที่เกิดขึ้นมีสาเหตุเกิดจากอะไร มีปัจจัยอะไรที่เกี่ยวข้อง ผลกระทบที่เกิดขึ้นมีผลต่อการดำรงชีวิตอย่างไร มีการจัดบันทึกนำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อจะได้ทราบพร้อมแนวทางแก้ไข เพื่อให้เกิดความสมดุลทุกด้าน (3) วางแผนการดำเนินชีวิตพัฒนาศักยภาพตนเอง ให้มีการศึกษาเรียนรู้หลายด้านพัฒนาจิตใจตนเอง ให้มีความซื่อสัตย์สุจริตประพฤติแต่ในสิ่งที่ดีงามมีศีลธรรมมีความสามัคคีมีความรับผิดชอบต่อตนเองและครอบครัวสร้างสรรค์ความเจริญรุ่งเรืองก้าวหน้า ลดละเลิกอบายมุข (4) จัดบันทึกและทำบัญชีรับรายจ่ายเพื่อที่จะได้ทราบว่ามียรายได้เท่าไรใช้จ่ายไปเท่าไรสรุปผลการพัฒนาตนเองและครอบครัวโดยพิจารณาตามความเป็นจริงหรือสอบถามว่าสมาชิกในครอบครัวและตนเองมีพัฒนาการอย่างไรบ้าง เช่น มีความรู้มีแนวความคิดเป็นของตนเอง มีความขยัน พยายามอดทน ช่วยเหลือตนเองได้ รู้จักใช้จ่าย มีเงินฝาก ด้านจิตใจมีความเชื่อมั่นในตัวเอง อดทนอดกลั้น มีเหตุผล ยิ้มแย้มแจ่มใสอารมณ์ดีไม่เครียด เลิกละอบายมุข มีสุขภาพแข็งแรงมีความสุข กล่าวได้ว่า หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ได้ทรงตรัสกล่าวไว้ตรงกับหลักการดำรงชีวิตในพระพุทธศาสนาที่เรียกว่า “สัมมาอาชีวะ” ซึ่งเน้น “มัชฌิมาปฏิปทา” คือ ทางสายกลางระหว่างการพัฒนาทางวัตถุกับการพัฒนาทางจิตใจ ตามหลักภาวนา 4 ซึ่งไม่มุ่งการสนองตัณหาที่ไม่มีวันเต็มอิ่ม แต่มุ่งสร้างความรู้จักพอหรือสันโดษที่สัมพันธ์กับความสุขทั้งสี่ประการ เช่น การรู้จักพอประมาณในการบริโภค โดยมีความสุขมวลรวมของประเทศเป็นกรณีชีวิตการพัฒนาสังคมที่พัฒนาตามแนวปรัชญานี้จะเป็นสังคมพอเพียง เพราะสามารถพึ่งตนเองได้ไม่เป็นหนี้สิน สมาชิกของสังคมนี้เป็นผู้ร่ำรวยด้วยทรัพย์ภายในหรืออริยทรัพย์ จึงไม่มีการแก่งแย่งแข่งขัน เบียดเบียนกัน มีแต่ความรักสมัครสมานสามัคคีจึงเป็นสังคมแห่งสันติสุขดังนั้น ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเน้นการพัฒนาที่เป็นทางสายกลางซึ่งจะสร้างความสมดุลระหว่างการพัฒนาทางวัตถุควบคู่ไปกับการพัฒนาทางจิตใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาที่รักษาสິงแวดล้อมให้เป็นปฏิรูปประเทศ การพัฒนาเศรษฐกิจจะต้องไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม นั่นคือ ต้องคำนึงถึงมิติแห่งการพัฒนาให้ครบภาวนาทั้งสี่ด้าน ได้แก่ (1) กายภาวนา พัฒนาทางกายซึ่งรวมถึงสิ่งแวดล้อม (2) ศิลภาวนา พัฒนาทางสังคมและวัฒนธรรม (3) จิตภาวนา พัฒนาด้านจิตใจให้มีคุณธรรมจริยธรรม (4) ปัญญาพัฒนาพัฒนาปัญญาสองด้าน คือ ปัญญาในทางโลกเพื่อความสำเร็จในการประกอบอาชีพและปัญญาในทางธรรม เพื่อช่วยให้เอาชีวิตรอดจากความทุกข์หรือปัญหาชีวิตเป็นต้น

หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราชรัชกาลที่ 9 ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ พระองค์ได้ตรัสปรัชญาพอเพียงซึ่งนำมาใช้ในหลักเศรษฐกิจพอเพียงหรือชีวิตพอเพียง ซึ่งชีวิตพอเพียงหรือเศรษฐกิจพอเพียงนี้ตรงกับหลักมัชฌิมาปฏิปทาหรือ

ทางสายกลางในคำสอนทางพระพุทธศาสนา ที่นำมาใช้กับการดำเนินชีวิตอย่างสงบสุข คือ สมชีวิต และหลักสันโดษนั่นเอง ชีวิตพอเพียงหรือสมชีวิตา เป็นการดำเนินชีวิตสายกลางที่ไม่ประหยัดเกินไป ไม่ฟุ้งเฟ้อเกินไป ดำเนินชีวิตให้พอสมควรแก่ฐานะ ไม่ประพฤติดุจรตโกงกิน โดยยึดหลักสันโดษในพระพุทธศาสนาเป็นแนวดำเนินชีวิต ขนิษฐา กาญจนรังสีนนท์ และคณะ ได้ทำการศึกษา โครงการวิจัยประโยชน์สุขจากเศรษฐกิจพอเพียงและพบว่า 1) การดำเนินชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงทำให้ผู้ให้ข้อมูลทุกระดับได้รับความสุขให้กับตนเองและครอบครัว 2) ส่วนใหญ่ผู้ที่ดำเนินชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงได้ให้ความรู้ความคิด และแบบอย่างในการดำเนินชีวิตและคุณค่าหรือคุณประโยชน์แก่คนในชุมชนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง 3) สิ่งที่ชุมชนทำแล้วเป็นการทำประโยชน์สำหรับคนในชุมชน คือ การส่งเสริมและสนับสนุนให้คนในชุมชนมีวิถีชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง 4) สิ่งทีกลุ่มองค์กรให้ คือ ความรู้และผลผลิตที่ทำให้คนในสังคมมีสุขภาพที่ดี ส่วนประโยชน์ที่ให้กับสังคม คือ การเพิ่มคุณค่าในการผลิตด้วยการไม่ใช้สารเคมี ส่วนประโยชน์ที่ให้กับชุมชน คือ การทำให้สมาชิกของกลุ่มองค์กรมีอาชีพ รายได้และความสุขจากการท าอาชีพ ดังกล่าว 5) สิ่งทีองค์กรของรัฐให้คือ บุคลากรหรือข้าราชการที่ดีหน่วยราชการที่ดีบริการที่ปรารถนาดี ต่อประชาชนผู้รับบริการ และความรู้ด้านการปฏิบัติงานตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งถือเป็นประโยชน์ที่ทำได้สังคมด้วย (ขนิษฐา กาญจนรังสีนนท์และคณะ, 2554) เนื่องจากการดำเนินชีวิตตามแบบเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนมนุษย์ในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐหรือโลก รวมถึงการพัฒนาและการบริหารประเทศให้ดำเนินในทางสายกลาง โดยเฉพาะในการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ความพอเพียงตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนั้น หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆอันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรู้ความรอบคอบและความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ ในขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างฐานจิตใจของคนในชาติ ในสังคม ให้มีสำนึกในคุณธรรม ซื่อสัตย์สุจริต และให้ความรอบรู้เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ มีปัญญาและความรอบคอบเพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม (ประนัตดา พงศ์นภาพิไล, 2550: 14)

ณัฐฎาพร แสงสุวรรณ ได้ศึกษาความสำเร็จในการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบในจังหวัดเชียงใหม่ และพบว่าผลสำเร็จการขับเคลื่อนการพัฒนา

วิธีการ และขั้นตอนการพัฒนาที่ส่งผลถึงความสำเร็จในการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ต้นแบบของสามหมู่บ้าน พบว่า ประชาชนได้ตระหนักและเน้นการพึ่งพาตนเอง การสร้างพลังชุมชน ผู้นำชุมชน องค์กรต่างๆภายในหมู่บ้าน พร้อมด้วยพลังของภาคีการพัฒนา พลังของครอบครัวพัฒนา และพลังของประชาชนในหมู่บ้าน ซึ่งเป็นกลไกในทางสังคมและสร้างความเข้มแข็งในชุมชนนั้นๆ มีการนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดและคุ้มค่าสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจให้แก่หมู่บ้านบนพื้นฐานระบบ เครือญาติ วัฒนธรรมประเพณีที่สืบทอดกันมาอย่างเหนียวแน่น (ณัฐฎาพร แสงสุวรรณ, 2555) การ ดำเนินชีวิตของชุมชนบ้านชาตารมย์ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จากการศึกษา พบว่า เมื่อสังคม และโลกปัจจุบันกำลังเข้าสู่วิกฤตเศรษฐกิจ การที่มนุษย์จะดำรงชีวิตให้เกิดความสุขความเจริญใน สังคมปัจจุบันได้นั้น จำเป็นอาศัยหลักของทฤษฎีธัมมิกัตถะ หรือหลักธรรมที่เป็นไปเพื่อประโยชน์สุข ขั้นต้นในปัจจุบัน เป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต ซึ่งประกอบด้วย (1) อุฏฐานสัมปทา มีความ ขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติหน้าที่การงาน ประกอบอาชีพอันสุจริต รู้จักใช้ปัญญาความสามารถ จัดการดำเนินการไปให้ได้ผลดี ซึ่งเป็นทางให้ได้ทรัพย์มาโดยสุจริต ซึ่งตรงกับหลักเศรษฐกิจข้อแรกคือ หลักผลิตกรรม (2) อารักขสัมปทา ต้องรู้จักเก็บคุ้มครองรักษาทรัพย์ หน้าที่การงานและผลงานที่ตน ได้มาหรือได้ทำไว้ ด้วยความขยันหมั่นเพียรนั้น ไม่ให้เป็นอันตรายหรือเสื่อมเสียโดยเฉพาะถ้าเป็น ทรัพย์ ก็ต้องยิ่งรู้จักเก็บบอมนซึ่งตรงกับหลักเศรษฐกิจที่ว่าเก็บบอม (3) กัลยาณมิตตตา เลือกคบคนดี เป็นมิตรหรือมิตรแท้ คือ เพื่อนจริง ที่มีอุปการคุณ สมานทุกข์ บำรุงสุข แนะนำประโยชน์ให้และมื ความรักใคร่จริงใจ ถ้าดำเนินธุรกิจจำเป็นต้องเลือกสมาชิกที่ดี ซึ่งตรงกับหลักสหกรณ์ (4) สมชีวิตา ต้องมีความเป็นอยู่ที่เหมาะสม กล่าวคือ รู้จักกำหนดรายได้และรายจ่าย เลี่ยงชีวิตแต่พอดี ไม่มีให้ ผิดเคืองหรือฟุ่มเฟือย ข้อนี้ตรงกับหลัก การวางแผนการใช้จ่ายประจำครอบครัวหรืองบประมาณ ประจำบ้านการดำเนินชีวิตด้วยหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ตรัส เป็นปรัชญาความพอเพียง เพื่อการดำเนินที่ชีวิตพอเพียง หรือการบริหารจัดการแบบเศรษฐกิจ พอเพียง (1) ระดับความเป็นไปได้ในการประยุกต์หลักการจัดการเศรษฐกิจพอเพียงกับวิสาหกิจชุมชน ทั้งโดยรวมและจำแนกตามลักษณะของกิจการอยู่ในระดับมาก แนวปฏิบัติที่เป็นไปได้สูงและควร ปฏิบัติอย่างมาก คือ ต้องประกอบการด้วยความซื่อสัตย์สุจริตไม่เอารัดเอาเปรียบผู้เกี่ยวข้อง เช่น ลูกค้า แรงงานและผู้ส่งสินค้าหรือวัตถุดิบ (2) หลักการเงื่อนไขและแนวปฏิบัติตามแนวทาง พระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำไปประยุกต์กับวิสาหกิจชุมชนได้ทุกประเภทและทุกลักษณะ กิจการไม่แตกต่างกัน (3) ข้อเสนอแนะที่สำคัญในการประยุกต์แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงกับ วิสาหกิจชุมชน คือ ต้องให้ผู้ประกอบการเรียนรู้เข้าใจหลักการอย่างจริงจังและควรประกอบโดยยึด

หลักปฏิบัติคือต้องมีคุณธรรมทำกิจการโดยความมีเหตุผลพอประมาณและสามารถคุ้มกันตนเองได้ให้ยืนด้วยตัวของตัวเองได้ (พระมหาประกาศิต สิริเมโธ, 2557)

พระพรสวรรค์ ฐิติญาโณ และคณะ ศึกษาเรื่อง “การเสริมสร้างความมั่นคงในการดำเนินชีวิตของเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดศรีสะเกษ” ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต้องรู้จักยับยั้งและอดทนพยายามมีความจริงใจซื่อสัตย์กตัญญูขวนขวายหาความรู้อยู่เสมอมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีพึ่งพาตนเองโดยไม่อื่นเดือดร้อนอยู่อย่างพอเพียงพออยู่พอกินรู้จักประหยัดใช้เก็บเล็กผสมน้อยอดออมจะทำการดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุขคนที่มีความสุขก็คือคนที่มีความสุขทั้งด้านร่างกายและจิตใจเป็นคนที่สามารถปรับตัวได้อย่างดีในการดำรงชีวิตประจำวัน เศรษฐกิจพอเพียงสามารถพัฒนาไปได้หลายรูปแบบและเปลี่ยนแปลงได้หลายอย่างตามอาชีพหรืองาน และการดำรงชีวิตประจำวันอีกทั้งแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมีประโยชน์ต่อเกษตรกรเป็นอย่างมาก พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานแนวคิดที่เรียกว่า “การเกษตรทฤษฎีใหม่” เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนเกษตรกรให้มีความรู้ความเข้าใจตลอดจนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพและการดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข” เป็นต้นส่วนการดำเนินชีวิตด้วยหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวทางพระพุทธศาสนาดำเนินชีวิตแบบพอเพียงตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในพระพุทธศาสนา มีข้อปฏิบัติที่สำคัญมากและเป็นสายตรงในการดำเนินชีวิตพอเพียงอีกข้อหนึ่ง คือ ความสันโดษคำว่า สันโดษ คือ ความพอใจด้วยของของตนที่มีอยู่ นอกจากนี้ ยังจัดเป็นธรรมอันเครื่องขัดเกลากิเลสให้เบากายเบาใจได้ดีประการหนึ่งและเป็นหลักธรรมที่สามารถสร้างความสุขและความสงบให้แก่ตนและสังคม รวมทั้งประเทศชาติหรือโลกอีกด้วย ความสันโดษจึงเป็นหลักธรรมที่มีความสำคัญและจำเป็นสำหรับทุกคนไม่ว่าในยุคสมัยใด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในโลกปัจจุบันที่มีพัฒนาการทางด้านวัตถุมากอย่างน่าเป็นห่วง ในขณะที่वलเมืองของโลกก็เพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก ความต้องการในด้านวัตถุเพิ่มขึ้น ส่งผลต่อสภาพแวดล้อมในลบ ดังนั้น สันโดษ จึงมีความจำเป็นสำหรับมนุษย์ทุกคน จากคำกล่าวที่ว่านี้มีความสอดคล้องกับแนวคิดของพระสุทัตน์ กตสาโร (ประทุมแก้ว) ได้วิจัยศึกษา “ศึกษารูปแบบการปฏิบัติธุดงค์วัตรในสังคมไทย” กล่าวว่า แนวคิดเรื่องสันโดษสามารถแบ่งออกเป็น 3 อย่าง เรียกว่าการแบ่งตามประเภทแห่งตักะ คือ (1) ยถาลภ สันโดษ (2) ยถาพล สันโดษ (3) ยถาสารูป สันโดษ กล่าวคือ การสันโดษในจิวร สันโดษในบิณฑบาตร สันโดษในเสนาสนะ เป็นต้น (พระสุทัตน์ กตสาโร, 2557) ในโลกปัจจุบัน สิ่งจำเป็นสำหรับชีวิต หรือปัจจัย 4 คือ อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค (รวมถึงสถานพยาบาล) ขาดแคลนไม่เพียงพอแก่ปริมาณพลเมืองของโลก ทำให้โลกนี้กลายเป็นเวทีแห่งการแข่งขัน ส่งผลให้เกิดปัญหาซับซ้อนขึ้นมาก

ในสังคมไม่ว่าจะเป็นปัญหาด้านเศรษฐกิจ การเมือง ครอบครัว ยาเสพติด และอาชญากรรม ทำให้คนที่ปรับตัวให้เข้ากับเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการของโลกไม่ทัน เกิดความเดือดร้อน โดยเฉพาะในเมืองใหญ่ๆ ของโลก เพราะขาดภูมิคุ้มกันที่ดีหรือพัฒนาการทางด้านจิตใจ

แนวคิดของเกษม ประอาจและคณะ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาพฤติกรรมและแรงจูงใจในการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนในจังหวัดศรีสะเกษ” กล่าวว่า เกี่ยวกับแรงจูงใจภายในว่า เกิดจากต้องการความมั่นคงยั่งยืนในชีวิตต้องการลดอันตรายจากสารเคมีหรือหลีกเลี่ยงการใช้สารเคมีต้องการสร้างความเข้มแข็งให้กับครอบครัวเพื่อให้มีศักยภาพในการดูแลเสริมสภาพและป้องกันโรคเพื่อพัฒนารายได้มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมทรัพยากรธรรมชาติแรงจูงใจภายในต้องการภูมิใจแบบพอเพียงคือมีความภูมิใจที่มีปัจจัย 4 ในการดำรงชีวิตโดยยึดหลักในการดำรงชีวิตอย่างอยู่เย็นเป็นสุขมีทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างพอเพียงมีโรงสีขนาดเล็กสำหรับใช้ในครอบครัวสำหรับสีข้าวที่ได้จากการทำนาไปจำหน่ายผลผลิตจากการสีข้าวเช่นแกลบรำปลายข้าวจะได้นำไปใช้ในการเลี้ยงสัตว์เป็นส่วนผสมในการจัดทำปุ๋ยชีวภาพมูลโคจากการเลี้ยงโคใช้ทำปุ๋ยบำรุงดินการประกอบอาหารโดยอาศัยความร้อนจากฟืนได้มาจากเศษกิ่งไม้ในสวนนำมาเผาเป็นถ่านมีการคัดแยกขยะนำไปหมักเป็นปุ๋ยจุลินทรีย์คัดแยกขยะนำไปจำหน่ายเป็นรายได้และเงินออม (เกษม ประอาจ และคณะ, 2560: 75)

4. สรุป

ความเข้าใจเกี่ยวกับการการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวทางพระพุทธศาสนาก็คือ ความต้องการความอยากของมนุษย์ไม่มีที่สิ้นสุด ในแต่ละวันมนุษย์จึงต้องวิ่งวุ่นกับการแสวงหาวัตถุสิ่งของต่างๆ มนุษย์จึงตกเป็นทาสของวัตถุ การลงมือทำอาชีพต่างๆ ที่ต้องลงทุนลงแรงอย่างหมดกำลังเพื่อมุ่งหวังที่จะได้เงินทองมากมายจนลืมนึกถึงชีวิตของตนเอง ทำงานเกินกำลัง ผักผ่อนไม่เพียงพอและคิดฟุ้งซ่าน จนเป็นสาเหตุให้เกิดความเครียด กับเรื่องงานกับเงินทอง การเข้าใจการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อจะหักห้ามจิตใจไม่ให้เกิดความอยากไม่ให้ตกเป็นทาสของวัตถุ ดำเนินชีวิตบนทางกลางคือรู้จักความเพียงพอ การดำเนินชีวิตด้วยหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวทางพระพุทธศาสนา คือสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้พึ่งพาตนเองได้ แบบพออยู่พอกินพอใช้ เศรษฐกิจมีความเข้มแข็ง การผลิตที่เพียงพอมีคุณภาพ ผู้บริโภคมีความพึงพอใจ ในชุมชนมีความรักความสามัคคีร่วมมือร่วมใจกันพัฒนาไปสู่ความเจริญก้าวหน้า เกิดความสมดุลในการดำเนินชีวิตและในชุมชนท้องถิ่น ความเจริญก้าวหน้าของสังคมด้านเศรษฐกิจ การจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน และประโยชน์ที่ได้รับจากคำสอนทางพระพุทธศาสนา การไม่สร้างความเดือดร้อน

ให้กับตนเองและคนอื่น ด้วยการยึดหลักแห่งความถูกต้องดีงาม มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เศรษฐกิจพอเพียงกับพระพุทธศาสนา คือประชาชนมีกินมีใช้อย่างเพียงพอ ผู้คนในสังคมมีความสุข

แนวทางของการพัฒนามนุษย์ก็คือ การทำให้คนเกิดการเรียนรู้หรือปรับเปลี่ยนความต้องการจากความต้องการสิ่งเสพปรนเปรอตน มาเป็นความต้องการคุณภาพชีวิต โดยพระพรหมคุณาภรณ์ได้ให้ลักษณะสำคัญของเศรษฐศาสตร์แนวพุทธว่าประกอบด้วย (1) เศรษฐศาสตร์มัชฌิมา : การได้คุณภาพชีวิต เพราะวาระบชีวิตของพุทธศาสนาที่เรียกว่ามรรคนั้น ก็มีชื่ออยู่แล้วว่า มัชฌิมาปฏิปทา องค์ของมรรคนั้นแต่ละข้อเป็นสัมมา เช่น สัมมาอาชีวะ การที่เป็นสัมมานั้น ก็คือ โดยถูกต้อง โดยถูกต้องก็คือทำให้เกิดความพอดี ความเป็นมัชฌิมาหรือสายกลางนั้น ก็คือความพอดีนั่นเอง ตัวกำหนดเศรษฐศาสตร์แนวพุทธ ก็คือ มัตตัญญูตา ความรู้จักประมาณรู้จักพอดีในการบริโภค หมายถึง ความพอดีที่ได้คุณภาพของชีวิตมาบรรจบกับความพึงพอใจ (2) เศรษฐศาสตร์มัชฌิมา : ไม่เบียดเบียนตน ไม่เบียดเบียนผู้อื่น

5. เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงมหาดไทย. (2549). หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงตัวอย่าง. คณะกรรมการอำนวยการเศรษฐกิจพอเพียง.
- เกษม ประอาจ และคณะ. (2560). การศึกษาพฤติกรรมและแรงจูงใจในการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนในจังหวัดศรีสะเกษ. รายงานการวิจัย. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- กุลวัฒนวรพงศ์. (2544). ตามรอยพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง – ทฤษฎีใหม่. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- ชนัญญา กาญจนรังสีนนท์ และคณะ. (2554). ประโยชน์สุขจากเศรษฐกิจพอเพียง. รายงานการวิจัย. สำนักงาน คณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์วิจัยและนวัตกรรม.
- จรรุญ รัตนกาล. (2556). การประยุกต์หลักพุทธธรรมและแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการอยู่ร่วมกันของประชาชนในเขตพื้นที่ตำบลสามัคคี อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. รายงานการวิจัย. กองทุนสนับสนุนการวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- ณัฐฎาพร แสงสุวรรณ. (2555). ความสำเร็จในการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบในจังหวัดเชียงใหม่. รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- บุษยา มั่นฤกษ์. (2556). การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดนครปฐม. วิทยานิพนธ์ หลักสูตรศิลปศาสตรมหา

- บัณฑิต(การบริหารการพัฒนาสังคม) คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม. บัณฑิตวิทยาลัย.
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ประนิตดา พงศ์ณภาพิล. (2550). สังคมสงฆ์เคราะห์ความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง. พิมพ์ครั้งที่ 3.
กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- มูลนิธิชัยพัฒนา. (2560). เศรษฐกิจพอเพียง. สืบค้น 5 เมษายน 2564. สืบค้นจาก.
https://www.chaipat.or.th/site_content/item/3579-2010-10-08-05-24-39.html
- พระมหาประกาศิต สิริเมโธ (ฐิติปสิทฺธิกร). (2557). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาหมู่บ้าน
เศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านคลองใหม่อำเภอสามพราณจังหวัดนครปฐม. วิทยานิพนธ์
พุทธศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาการพัฒนาสังคม. บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.
- พระวิทยา ญาณสาโร (คัมภราชกูร). (2554). แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรมที่
ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท. วิทยานิพนธ์ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิต
วิทยาลัย. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัยไพฑูริย์เครือแก้ว.
- พระครูศรีปริยัติคุณาภรณ์. (2558). แนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ในหลักพุทธศาสตร์. มหาวิทยาลัยมหาม
กุฏราชวิทยาลัย. สืบค้น 10 พฤษภาคม 2564, สืบค้นจาก
<http://www.src.mbu.ac.th/images/stories/pdf/007.pdf>
- พระพรสวรรค์ ฐิติญาโณและคณะ. (2560). การเสริมสร้างความมั่นคงในการดำเนินชีวิตของเครือข่าย
เศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดศรีสะเกษ. รายงานการวิจัย. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์.
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.
- วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. (2550). การบริหารจัดการทางคุณธรรมและแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง.
กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โพธิ์เพชร.
- พระสุทัศน์ ประทุมแก้ว. (2557). ศึกษารูปแบบ การ ปฏิบัติธรรมควัตร์ในสังคม ไทย. รายงานการ
ประชุมวิชาการ และ นำ เสนอผลการวิจัยระดับชาติและนานาชาติ กลุ่มระดับชาติด้าน
มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 2(6), 551-559.
- สำนักงานเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน. (2555). คู่มือการดำเนินงานอาสาพัฒนา (อสพ.) กรมการ
พัฒนาชุมชนกระทรวงมหาดไทย.